

עניינים תוכן

מבוא.....	שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
פרק 1: פלמ"ח – רקע היסטורי ותיאורטי	8
1.1: סיבות להקמת הפלמ"ח, תהליך גיוס	8
1.2: התפקיד שימש הפלמ"ח	10
פרק 2 - שנות ה- 40 – גיוס הנוער	12
2:1: גיוס נוער השכונות	12
2.2: גיוסי הכשרות	14
2.3: ניצולי שואה – גח"ל	15
2.4: גיוס נשים	16
פרק 3 – עדויות משנות ה 80	20
פרק 4 - המאה ה-21	23
סיכום	26
ביבליוגרפיה	29

מבוא

"כולנו באנו לפלמ"ח מרצוננו. איש – איש מאתנו במקומו ובעולמו, שמע הפלמ"ח הגיע אליי, התגייס ובא"
רחל סבוראי¹

האומנם?

בשנת 1920 הוקם ארגון שנקרא ה"הגנה" בארץ ישראל – הארגון היה ארגון צבאי, שמטרתו הייתה להקים גוף, שיהווה הגנה עצמית ליישוב בארץ ישראל. לארגון ה"הגנה" התנדבו חברים שבמשך היום עבדו ועסקו בעיסוקיהם הפרטיים, ולאחר שעות העבודה התגייסו לפעולות של ה"הגנה". כאשר פרצו פרעות על היישוב, חברי ה"הגנה" היו מתגייסים ומתייצבים לכל פעולה בכל זמן על מנת להגן על העם, וכאשר החלו מאורעות תרצ"ו, ארגון ה"הגנה" הקים יחידה שהייתה מגויסת ותפקידה היה להגן על הארץ. יחידות אלה היו פלוגות – השדה (פוי"ש) הראשונות, שהיו תמיד בכוננות, והן היו מכוונות במחנות. בתום המאורעות בשנים 1936-1938, התפרקו פלוגות – השדה, וארגון ה"הגנה" נשאר בלי כוח מגויס שהיה בכוננות באופן קבוע, אך הוא הצליח להקים את יחידות חיל – שדה (חי"ש) שהיו יחידות לא מגויסות באופן קבוע והיעוד שלהן היה להתגייס בשעת הצורך.²

בשנת 1940 ספגה ארץ ישראל התקפות והפצצות מן האוויר על די מטוסים איטלקיים שפעלו במרחב חיפה ותל אביב ואכן בשנת 1941 הותקפו חופי ישראל על ידי חיל האוויר הגרמני. אווירת סכנה קיומית ריחפה על הארץ מחשש לפלישה וכיבושה על ידי גרמניה הנאצית ואיטליה הפאשיסטית. הצבא הבריטי היה זקוק לתמיכה מקומית, כוח צבאי, מיומן וזמין שיפעל לצידו נגד התוקפנות של גרמניה הנאצית ובני בריתה במזרח התיכון. הקמת הפלמ"ח בשנת 1941 (פלוגת המחץ) הייתה התשובה לצורך זה- הפלמ"ח היה החיל המגויס הסדיר הראשון של ה"הגנה", ופעלו עד לשנת 1948. לפחות בשנתיים הראשונות, הפלמ"ח הוקם כגוף חשאי ששיתף פעולה עם הבריטים, כאשר הבריטים תומכים בו כלכלית ומדינית ואנשי היישוב במקביל היו תומכים בו מודיעינית ומבצעית. ואף על פי התמיכה הבריטית והמטרה שלשמה הוקם הארגון, ניכר כי אנשי הפלמ"ח פעלו במחתרת למען העפלה של יהודים לא"י, ללא אשרות (בעקבות הוצאת ה"ספר הלבן), במטרה להקים צבא שיגן ויבנה את המדינה היהודית בעתיד, ותחת אפס של הבריטים. ולכן השלטונות הבריטים החלו לרדוף את פעילי הפלמ"ח, כמו גם, הצורך של הבריטים בכוח כזה בא"י, לאחר הפסדים שספגה גרמניה הנאצית באזור, הלך ופחת, לכן הוחלט להפסיק את המימון של הפלמ"ח ע"י הבריטים³

באזורי הארץ התפרסו שש פלוגות, והתפרסו מצפון ועד דרום לפי החלוקה הבאה: פלוגה א' – התפרסה באזור הגליל העליון והגליל המזרחי, פלוגה ב'- התפרסה באזור הגליל המערבי, פלוגה ג'- התפרסה באזור

¹ יואב רגב, הפלמ"ח איות, כפר סבא: ארץ-ארץ 2012, עמ' 1. (להלן: יואב, הפלמ"ח איות)

² גלעד זרבל, מתי מגד, ספר הפלמ"ח כרך א', הקיבוץ המאוחד, 1956, עמ' י"ז, כ-כא.

³ שם, עמ' כ"א.

עמק יזרעאל המערבי, פלוגה ד' – התפרסה ראשית במחנה בחורשת בן שמן, לאחר מכן עברה אל משמר העמק ומשם אל עמק יזרעאל המזרחי, פלוגה ה' – התפרסה בדרום, פלוגה ו' – התפרסה באזור השרון ועמק חפר.⁴

שחרור הלוחמים מהפלמ"ח וגיוס לוחמים אחרים לצבא הבריטי, איים על מצב כוח האדם של הפלמ"ח והקשה על גיוסם של צעירים וצעירות חדשים לשורות הפלמ"ח.⁵ הצורך במימון הפלמ"ח פגש בצורך בגיוס, ושילב כוחות – תנועות הנוער החלוציות, נחלצו לעזרת הפלמ"ח נחתם הסכם בין הפלמ"ח לבין שקבע, שכל גרעין חלוצי יתגייס לפלמ"ח לפני יציאתו להגשמה חלוצית, כך החזירו את הארגון לפלמ"ח להתנהלות תקינה וקבועה באמצעות צעירים בגילי 16-18, אשר הגיעו מתנועות הנוער, הכשרות מגויסות, בתי ספר, נוער שוליים, גח"ל ועוד.⁶

צו גיוס של הסוכנות היהודית והוועד הלאומי הוצא בשנת 1942, כאשר המטרה שלו לגייס לפלמ"ח מאות צעירים, בצו זה הוטלה חובת הגיוס על גברים ונשים יהודים, בגילי 17 עד 45 לשירות לאומי. הגברים המגויסים, בני 17 חויבו להתגייס למחנות עבודה והכשרות, ולמי שלמד בזמן זה בבית הספר ניתן אישור מיוחד. לעומת זאת, הבנות בגילי 17-19, חויבו להתגייס לעבודה ולהכשרה. צו זה היה היסוד החוקי לגיוס נשים מתנועות הנוער במסגרת ההכשרות המגויסות.⁷

במהלך הקרבות נגד ערביי הארץ ונגד הבריטים, הפלמ"ח ספג אבדות רבות בנפש שכללו את הדרגים הלוחמים של הפלמ"ח, ובכך נוצר חשש בקרב ההנהגות של תנועות הנוער החלוציות ושל ההתיישבות העובדת פן לוחמי "ההכשרות המגויסות" יפגעו ביכולות של הגופים החלוציים להמשיך את המאמצים להמשך ההתיישבות בסיוע המלחמה. בעקבות זאת, החלו לפעול ולשכנע את שר הבטחון ואת הפיקוד העליון להפסיק את הגיוס המבוצע מאליו של גרעיני הנוער החלוצי באופן ישיר לפלמ"ח. ביום 2- בספטמבר 1948 יצאה הוראה של שר הביטחון לסיים את הקשר בין הפלמ"ח לבין תנועות הנוער החלוציות, הוראה זו קבעה שגרעיני תנועות הנוער החלוציות יתגייסו לנח"ל, ובדרך זו נחסם נתיב החיים העיקרי שבאמצעותו קיבל הפלמ"ח את התגבורת הצעירה, האיכותית והמשמעותית, שגרמה לפגיעה כמעט מוחלטת באיכות כוח האדם הלוחם של הפלמ"ח.⁸

באביב 1949 בעקבות שלושת הסכמי שביתת הנשק הראשונים עם מצרים, לבנון וירדן, שר הבטחון והרמטכ"ל פירקו תשע מתוך שלוש עשרה חטיבות שפעלו בצה"ל, מתוכם שתי חטיבות פלמ"ח – "הראל" ו"יפתח". מי שהפסיק לחלוטין את נוכחותו ופעילותו של הפלמ"ח בחיל הסדיר של צה"ל היה דויד בן גוריון, מכיוון שהוא ראה בפלמ"ח צבא של פרטיזנים, שלא מסוגל ללמוד אורח מלחמה שיטתי וסדיר. בנוסף היה גם אינטרס פוליטי – בפלמ"ח שירתו מספר בולט של מפקדים מארגוני ארץ ישראל העובדת, אשר החזיקו בעמדות פוליטיות קיצוניות יותר ממפלגת הרוב, שדויד בן גוריון עמד בראשה. הוא התנגד

⁴ יואב, הפלמ"ח איות, עמ' 26.

⁵ שם, עמ' 75-73.

⁶ יואב רגב, פלמ"ח: "לפקודה תמיד אנחנו!", נתניה: אחיאסף, 2011, עמ' 66, שלומית קרון, "הפלמ"ח העממי – גיוס נוער השכונות (1942-1944)", בתוך: עורך יחיעם ויץ, פלמ"ח שתי שיבולים וחרב, העמותה לחקר כוח המגן ע"ש ישראל גלילי, משרד הביטחון, 2000, עמ' 157. (להלן: יואב, פלמ"ח)

⁷ שם, עמ' 49 פרק ג'.

⁸ שם, עמ' 483.